

Tábor Béla határozottan és kimondottan spekulatív gondolkodó. Olyan spekulatív gondolkodó, akinek mondatai az első pillanattól elevenünkbe vágnak, egészséges szellem nem térhet ki előlük azzal, hogy „ez csak spekuláció”, elkötelezetlen gondolati játékok. Arra a kérdésre, hogy mikor nem „légből kapott” egy „spekuláció”, Tábor Béla a kanti módszertani követelményt, a „transzcendentális követelményt” átfogalmazva így válaszol: „ha az aktuális patológiakumból indul ki, annak a feltételét kutatja.” Hogy mi is az aktuális patológiikum, azt röviden így foglalja össze: „Aktuális patológiikum: olyan aktuális szenvedés, amelynek logikai szerkezete van, és így a

Surányi László 47

„OLYAN AKTUÁLIS SZENVEDÉS, AMELYNEK LOGIKAI SZERKEZETE VAN”

Bevezető az *Érzékenység mint
a logosz energizálása* című

Tábor Béla-összeállítás elé

valóság történetének *logikai* következménye!”¹ Ha a mai szellemi élet által kínált koordinátarendszerben próbáljuk elhelyezni, kétségtelenül logocentrikus ez a meghatározás. Ugyanakkor Tábor tagadja a logocentríkusságnak azt a félreértését és önfélreértését, amely a szenvedést feloldhatónak véli a gondolkodásban, és „az egzisztenciális érzékenység két ellentétes szemléletű nagy őst, Marxot és Kierkegaard-t”, vagy utódaikat, Kafkát, Ebnert követve abból indul ki, hogy „a szenvedés mindenképp önálló tényező marad”.² Ott is, ahol logikai szerkezete van? Nem ellentmondás ez? A logocentrizmus ellenfelei szerint Kierkegaard-tól Sesztovon át Lévinasig épp ez a logikai szerkezet az, amit le kell bontani a szenvedésről, hogy valóságához hozzáférjünk, mert a logikai szerkezetű szenvedés már fixált, ideologizált szenvedés. Tábor Béla azonban érezhetően ellenkező előjellel beszél logikai szerkezetről. Mit ért tehát rajta? Másrészt milyen logocentrizmus az, amelyik az egyetlen misztériumot „a Személyiség és szenvedés viszonyaként” írja le? És még ha ebbe a leírásba bele is érthetjük a logoszt mint „viszonyt”, akkor is két súlyosabb pólus között van kifeszítve, és közöttük: a Személyiség (amely sok szálon kapcsolódik Eckhart mester „lélekszirkárához”) és a szenvedés között közvetít. Az a jelenség-komplexum, „amelyet [kutatásunk] kiinduló bázisként fogadunk el [...], a szenvedés- és a szomjúság-komplexum”, írja. „Ez a jelenség-komplexum: az aktuális patho-logikum”, teszi hozzá. A szenvedésnek ott van logikai szerkezete, ahol a teljesség igényében gyökerező szomjúsággal van közvetlen kapcsolatban. Ez a kapcsolat az, ami kérdezhető.

Ez a logocentrizmus, amely *egy mozdulattal* a teljesség igényében gyökerező szomjúság valóságát és annak valóságos szenvedést okozó hiányát teszi kiindulóponttá, s amely valójában János evangéliumának testet öltött logosz-koncepcióját aktualizálja és alakítja módszertani követelmény-
48 nyé, *áttörni* a ma adott gondolati-nyelvi koordinátarendszer kereteit, ezért azon belül nehezen, ha egyáltalán kezelhető ellentmondás. Tábor Béla mégis azt mondja, hogy egy spekuláció csak akkor ragadja meg a valóságot, csak akkor nem „légből kapott”, ha épp ezt az ellentmondást ragadja meg és teszi kiindulópontjává. Az ehhez az ellentmondáshoz való viszonyunk határozza meg minden cselekedetünk értelmét. Ha azon a gondolati-nyelvi koordinátarendszeren belül maradvá gondolkodunk, értékelünk és cselekszünk, amelyben nincs helye az aktuális patológikum e koncepciójának, akkor olyan szenvedésre ítéljük magunkat, amely logikai következménye ugyan a valóság történetének, de logikai szerkezete megfoghatatlanná, s így a szenvedés kérdezhetetlenné válik. Ezért Tábor Béla állításának egyetlen tényleges próbája az, ha mintegy működésében tesszük próbára, tehát ott, ahol teszi, amit mond, és azt tesszük mérlegre, amit ott tesz és mond. Minden más értékelés légből kapott, mert kihátrál az ellentmondással való szembenézés elől. Ha viszont „működése közben”, a maga valóságában akarunk szembenézni ezzel a módszertani követelménnyel, akkor könnyű dolgunk van, amennyiben Tábor Béla minden könyve, írása valóban ezt teszi: az aktuális patológikumból indul ki, olyan szenvedésből, amelynek logikai szerkezete van. Módszere nem a descartes-ihoz hasonló, a kérdéseket és a megismerés módját eleve körülhatároló módszer, épp ellenkezőleg, a határkérdések (a „spekuláció”) igenlését és lehorgonyozását jelenti abban a határhelyzetben, amelyet így ír le: „A lét alapkérdése: hogyan nézünk szembe a szenvedéssel?”³

*

Tábor Béla 1945-ben, a két és fél éves munkaszolgálatból hazatérve szinte azonnal írni kezdte *Logosz és történelem* című könyvét.⁴ Egy ebből vett konkrét példán jól szemléltethető, mit jelent, ha a szenvedésnek logikai szerkezete van. Egyben azt is érthetővé teszi, mi köze ehhez az érzékenységnek, és azt is, hogy az érzékenység „energizált logosz”.

A könyv írásának közvetlen kiváltó oka és közvetlen témája az, amit az „Auschwitz” vagy a „soá” szóval próbálunk kifejezni. Tehát aktuális, a történelmi létünket gyökeréig átható szenvedés. De vajon aktuális *patológikum* is? Nem a gonoszság vagy örület logikai igazolása vagy tisztára mosása – ahogy a logocentrizmus ellenfelei vádolják is ezzel a logocentrizmust – azt mondani, hogy a soá „a valóság történetének *logikai* következménye”? Nem

a logocentrikus gondolkodás kudarca-e azt állítani, hogy olyan szenvedésről van szó, amelynek „logikai szerkezete van”? Nem tiltakozik ellene minden bennünk? Nem szentségtörés? Maga Tábor Béla is azzal kezdi könyvét, hogy „Auschwitzban megőrült a történelem”.⁵ Az őriület *logikai* következmény volna? Igen, Tábor Béla ezt állítja. Nemcsak állítja, részletesen elemzi is, hogy hogyan. A *közvetlen* előzmény, amely szabaddá tette az utat a történelem megőrléséhez, a történelmileg uralkodóvá vált polgári „racionalizmus”, tárgyiasító tudomány és technicizmus. Az elemzésből itt csak egy, a témánk szempontjából is lényeges, az *etikai síkra* vonatkozó mozzanatot tudunk kiemelni, ahol az értelemtagadás közvetlenül tetten érhető.⁶ Itt „a nyers erő, az ösztönerő mennyiségének értékprimátusa a jellemző, szemben ezeknek az erőknek felülről nyert kvalitatív értékével.” És „ez a nyers dinamizmus levonja a maga következtetéseit a polgári történelem modern filozófusainak kétértelműségeiből”. Ezt a kétértelmű szellemi magatartást fejezi ki például Nicolai Hartmannnál „az erő törvénye vagy a kategoriális alaptörvény”, amely szerint „erő és magasság fordított viszonyban állnak egymással... A magasabb létforma mindig a gyengébb”. Scheler hasonlóan fogalmaz: „Minden magasabb létforma az alacsonyabbhoz képest relatíve erőtlenné és nem saját erejéből valósítja meg magát, hanem az alacsonyabb erejéből... Ami az emberben igazán teremtő és hatalmas, nem az, amit szellemnek nevezünk, hanem a lélek sötét tudatalatti ösztönhatalmai”. És Hartmann és Scheler nem is tartoznak „a fasizmus szellemi előtörténetének személyi gócpontjai” közé, ők „még a szellem érdekét vélték szolgálni a polgári történelem utolsó fázisában”. Azért éppen őket idézi Tábor, „mert ezek a megfogalmazások, éppen intencióik kétértelműségébe zárva, már egészen közvetlenül érzékeltetik a bűvármutatványt, azt, amit a fasizmus később értéktábláján és gyakorlatában megvalósított. A törvényt, hogy az alsóbb dimenziók szolgáltatók az energiát a felsőbbek számára, mások is kimondják – kimondja többek között a magyar Schmitt J. Henrik és kimondja J. Böhme is. De náluk félreérthetetlenül kiderül, hogy az alulról jövő energiák *önmagukban* negatív energiák, vak energiák, csak pusztítani képes energiák és pozitív, *építő* erejüket éppen ők nyerik felülről, a szellemből.”⁷ A fasizmus nem szeret az ilyen egyértelműségekhez kapcsolódni. Ehelyett beszél a modern polgári filozófia nyitott kapuján és a nyers erő, az ösztönerő mennyiségi primátusát érvényesíti, »a sötét tudatalatti ösztönhatalmak« primátusát: *alulról* való etikát realizál. Mindnyájan ismerjük a közelmúltból ennek gyakorlati megjelenéseit, a tudatalatti faji erők primátusától a gyűlölet primátusáig.”

Új Forrás 2023/10 – Surányi László: „Olyan aktuális szenvedés, amelynek logikai szerkezete van”
Bevezető az Érzékenységre mint a logosz energizálásra című Tábor Béla-összeállítás elé

Az idézet jól szemlélteti azt, hogy „Auschwitz”, a történelem megőrlése a polgári történelem filozófusai értelemtagadásának logikai következménye. Magukat az értelem képviselőinek vélik, de erőtlennek, *energiátlannak* érzik azt, amit képviselnek. Vagyis értelemtagadók. Szabó Lajos érték-
50 elméleti előadásában Laskot idézi, aki szerint az érték érvényes, tehát értékes, de ennek nincs valóságos ereje, a valóság létezik, de nem értékes.⁸ Itt rögtön kiderül az is, hogy ez miért önellentmondás: a polgári történelem filozófusainak ez az öndestruktív valóság- és önértékelése nagyon is hat, alakítja a valóság történetét, felszabadítja, a valóság rangjára emeli azokat az energiákat, amelyek a nyers erőt teszik a mindent uraló erővé.

Innen közvetlenül is érthető, miért középponti témája Tábor Béla kutatásainak a *logosz* energizálása. Auschwitz örülete az ellenkezőjének, az anti-logosznak, a daimónnak az energizálása, amely minden értelmes nagyot akarás bénultságát használja ki, Tábor Béla képével: minden, a tiszta nagyot akarás visszavonulása, bénultsága által hagyott űrt magával tölt be. (A hatalmi igény alaptermészete, hogy mindent be akar tölteni – azt is, aki a hatalmi igénnyel fellép.) A *Logosz és történelem* – a fentiekből jól követhető okból – az akaratot helyezi középpontba. Logocentrikus, amennyiben az akaratot energizált logoszként mutatja be, amelynek energiarezervoárja a lélek vágyenergiái, viszont egyértelműség és a teljesség igénye vezérli.⁹ Az itt közlendő szöveg pedig az energizált logosz másik metszetét, az érzékenységet elemzi. Hogyan függ össze a kettő? Tábor *A szellemről* című írásában a személyiséget, a mindenkiben, aki személy, közös centrumot érzékenységgöcként és akaratgöcként írja le.¹⁰ De itt most azt akarjuk követni, hogyan jutunk ennek spekulatív igazságához az aktuális patológikumból indulva.

*

Idézetünk tehát annak érzékeltetésére szolgál, amit maga az egész mű alaposan elemez: a logosz energiátlansága, mintegy önkasztrálása és ezzel párhuzamosan átvilágítatlan erővel telítődése a valóságot alakító történések sorát szabadítja fel, amelyek az első, axiomatikusan tervezett és kivitelezett kísérletté állnak össze arra, „hogy letöröljék az ember arcáról az isteni vonást”. (Lévinas arc-elmélete itt érintkezik Tábor Béla mondanivalójával.¹¹) Az idézettel e történelmi sornak egy végső láncszemét emeltük ki, amely szinte kézzelfoghatóvá teszi, hogy „a történelem megőrlése” a valóság történetének logikai következménye. De mi váltja ki a logosz energiavesztését, az európai történelem centrumomlását? És mi ez a centrum?

Másrészt abból, hogy a történelem – a polgári történelem – megőrlése a valóság történetének logikai következménye, és megengedve, hogy az a *szenvedés* is *logikai* következmény, amit ezzel ránk zúdít, mindebből még

mindig nem következik, hogy ennek a szenvedésnek *logikai szerkezete* lenne! Még mindig érvényes a kérdés: nem a valóság és a szenvedés valóságának megcsúfolása, elárulása azt gondolni, hogy ilyen szerkezete van? Nem épp ez az, amivel a logocentrizmus elárulja a szenvedést? Nem mondja-e maga Tábor Béla is, hogy „a szenvedés önálló tényező marad”? 51

Továbbá: milyen „logikai következmény” az, amely éppen az anti-logosz erőinek a kiszabadulásához vezet? És milyen „logosz” az, amely ennek ad szabad utat? Nem a logocentrizmus önleplezése azt állítani, hogy ilyen történelmileg katasztrofális ellentmondás a végső következménye? Hiszen éppen ez az, amiért a fent idézett filozófusokat Tábor Béla támadja! Hogyan lehetséges, hogy az értelem, a logosz idegen erőkkel telítődik, vagyis idegen erőcentrum hatókörébe esik? Ez utóbbi Tábor Béla szerint épp a szenvedés leírása! Azaz: hogyan lehetséges a logosz szenvedése, foglalhatnánk össze kérdéseinket. A krisztianizmus alapkérdése. És egy spekuláció csak akkor nem „légből kapott”, ha ennek, az aktuális patológiának a feltételét kutatja! Ez az alapkérdése Tábor Béla itt megjelenő érzékenységelemzéseinek.

*

Egyelőre ott tartunk, hogy kétségtelenül a valóság történetének logikai következményéről van szó. De az egész valóságé-e? És ha nem: milyen valóságé? És milyen centrum omlik itt össze?

Kezdjük Tábor Bélának annál a kérdésénél, hogy milyen történelem az, amelynek a megőrléséről szó van. A választ már jeleztük: a polgári történelemé, amely a gazdaságcentrikus szemlélet, a haszonelv primátusát teszi uralkodóvá, életformát meghatározóvá; a minimalizmus és az (ön)tárgyasítás uralmát. Életforma-meghatározóvá: ez a történelem a mi történelmünk. Életünk döntő részét kénytelen-kelletlen benne éljük. A kérdés csak az, hogy személyiségünk meghatározó középpontját, magját is áthatja-e (lásd centrumomlás), vagy ez a személyiségi középpont ettől a történelemtől független középpontként sugározza energiáit? A történelem egésze tágabb, mint a polgári történelem. Így a minket érintő történelem is. Mint ahogy a valóság történetét sem meríti ki az a sorsunkat alapjában befolyásoló metszete, amelyet a valóságunkat masszívan alakító, és Auschwitzhoz vezető erők uralnak. Ha annak a szenvedésnek a gyökeréhez akarunk eljutni, amelyet ezek az erők ránk zúdítottak, mélyebbre kell ásnunk a valóságban is. Olyan elágazási pontig, ahol a logosz és a vele szembeni ellenállás gyökeréhez, és a harcukban gyökerező, tehát logikai szerkezetű szenvedéshez, az aktuális patológiához jutunk, és belátjuk, hogy az van az aktuális szenvedésünk mélyén.

Új Forrás 2023/10 – Surányi László: „Olyan aktuális szenvedés, amelynek logikai szerkezete van”
Bevezető az Érzékenység mint a logosz energizálása című Tábor Béla-összeállítás elé

De előbb még álljunk meg itt. Ez a mondatunk most már azt is magában foglalja, hogy a szenvedést – mélységét – nem meríti ki az, amit az Auschwitz és előzményei-következményei folytán szenvedők elszenvedtek, és a túlélők következő generációi elszenvednek. Nem a szenvedés és a szenvedők 52 elárulása ez?

Többszörösen nem az. Egyrészt: az állítás nem foglalja magában azt, hogy aki e szenvedés borzalmait elszenved, az az aktuális patológikumot is tapasztalja, átéli, tehát szenvedését ennek kisugárzásaként tapasztalja. Épp az az állítás, hogy ehhez a tapasztalathoz *érzékenység* szükséges. Krisztus, vagy Jesajánál Jahve szolgája (Jes. 53.) *ennek az érzékenységnek* a megjelenítője. Annak a személynek vagy közösségi elitnek a megjelenítője (ismeretes az az évszázados vita, hogy Jahve szolgája Krisztus-előkép-e, vagy Izrael közösségét szimbolizálja), amelynek érzékenysége van arra a mélyebb szenvedésre, amelyre a közösség „derékhada” nem, legfeljebb egyes kisugárzó következményeire érzékeny. A szellemi elit ennél az érzékenységnél, az aktuális patológikumra való érzékenységnél kezdődik – ezt jelenti „gondolkodás és szenvedés szövetsége”. Az értelmes gondolkodásból, így a logoszból kikiktathatatlan az érzékenység. Ez rávilágít nemcsak arra, hogy miért lesz Tábor Bélánál az érzékenység a logosz energizálásának második metszete az akarat mellett, hanem arra is, hogy hogyan értendő, hogy az érzékenység aktuális patológikum. Pátosz és logosz, fájdalom- és örömerzékenység, ellenállás és harmóniává oldás egysége egymástól elválaszthatatlanul. Ez az érzékenység mélyebb öröm- és szenvedés-érzékenység, tehát kvalitatív értelemben súlyosabb.

Míndez nem a valóságot elsötétítő masszív, nyers szenvedés elárulása. Épp ellenkezőleg. Ahol nincs – és Európában ma nem látható – olyan szellemi elit, amelynek megvan ez az érzékenysége, ott a konkrétan átélt szenvedés masszívabban és mozdíthatatlannak tűnő – mintegy mennyiségi – súllyal nehezedik a szenvedőre. Ahol a kvalitatív szenvedés kvantitatívvá válik, ott mozdíthatatlanná válik. Innen a szenvedéstől való csömör, amelyről Tábor Béla – de például Beckett *Godot-t várva* című darabja is – beszél.¹² Szó sincs róla tehát, hogy tagadni akarnánk vagy kényszerülnénk a masszív szenvedés valóságát. Ellenkezőleg. Akinek nincs – akár szellemi-társadalmi közvetíté-
seken keresztül – hozzáférése az aktuális patológikumhoz, az érzékenység-
hez, és az aktuális patológikum kisugárzását attól függetlenül, sorsként,
sorstalanságként vagy végzetes véletlenként, de mindenesetre a történelem
pozitív céljától elválasztottként tapasztalja, éli át, az jobban, talán mond-
hatjuk: mennyiségi értelemben jobban szenved tőle abban az értelemben,
hogy „szenvadni: idegen erőcentrum hatókörébe esni”. Ezt az esést végér-
vényesebbnek éli meg, nincs vele szemben belülről mozgósítható szabadság-
energiája, csak a tehetetlenség irányát éli meg. Belülről mozgósítható: mert

az aktuális patológikum érzékenysége csak „belülről”, az élő lelkiismeretben gyulladhat fel, csak onnan meríthetünk energiát a felkutatására.

Egy személy akkor egészséges, ha van ilyen belülről mozgósítható szabadság-energiája, vagyis akarata. És egy nép akkor, ha van *ilyen személyek* közösségét jelentő szellemi elitje, amely e szabadság-energia jegyében él, és ezt tudja sugározni, közvetíteni. A soá után különös jelentősége van annak, amit Tábor a soá előtt pár évvel *A zsidóság két útja* bevezetőjében ír: „egészséges nép *mindent* saját akarata függvényének tekint, amíg csak él; ha vereséget szenved és életben marad, a vereség nem jelenthet többet számára, mint azt, hogy akarata *még* nem tudta keresztülvinni.” Mások mégoly alaposan szervezett bűne sem mentesít ez alól, nem lehet hivatkozási alap a cselekedeteinket vezérlő érték meghatározásánál. „Talán változott körülmények között, de változatlanul akar, és változatlanul nem tesz mást, mint akar. Csakhogy itt céltudatos akaratról van szó, nem pedig önkényről vagy szeszélyről; az akarat előfeltétele pedig az *egész* szellemiség igénybevétele.”¹³ Ezt az akaratot, a szellem és így a valóság egészére érzékeny, annak energiáit szabadon és egyértelműen mozgósító akaratot, mint Tábor Béla mondja, az akaratot mint energizált logoszt kell újra szabaddá tenni. A fenti mondatok, és környezetük érzékelteti, hogy a soá után ez milyen drámai, a lehetetlenség hipnózisának hadat üzenő feladat és magatartás. De *ennek* az akaratnak a valóságához tartozik a lehetetlen lehetségessé, valósággá tévése, a lehetetlen lehetetlenségének áttörése. Nem a tetszőleges, önkényesen választott lehetetlené, hanem az egész szellemiség igénybevitelét gátló lehetetlené.

Az elmondottakból az is kiderül, hogy félreértés az érzékenységet az aktív akarattal szemben passzivitásként, a formáló akarattal szemben szenvedőlegességgként felfogni. Lényegéhez tartozik, hogy legmélyebb rétegeiig érintkezik a szenvedéssel, „magára veszi” a szenvedést, ahogy Jahve szolgálja magára veszi a közösség szenvedését, de ha a pátoszt mint szenvedést és mint szenvedélyt elszakítjuk a logosztól, a logosz energiavesztésének a másik oldalához jutunk. Az egyik az akaratot szolgáltatja ki a mind alacsonyabb, mennyiségi erőknek, a másik az érzékenységet redukálja szenvedőlegességre. (Ez a helyzet Lévinasnál is.)

*

Most már visszatérhetünk a kérdésre, hogy a valóság történetének milyen elágazási pontjáról van szó, ahol a szenvedés logikai szerkezete megfoghatóvá válik, és amelynek kisugárzásában élünk? Ez a pont ugyanaz a pont, ahol az

Új Forrás 2023/10 – Surányi László: „Olyan aktuális szenvedés, amelynek logikai szerkezete van”
Bevezető az Érzékenység mint a logosz energizálása című Tábor Béla-összeállítás elé

az erő tört teljes energiájával elő, amely az egész európai történelmi valóság, és tágabban az egész valóság mértékévé vált. „Az az esemény, amely az emberi történelem alkatában rejlő konfliktust forrpontra hevítette: az európai ősforradalom volt.” Ez az ősforradalom a logosz forradalma, amit Tábor

54 Béla krisztusi ősforradalomnak is nevez. *„Amit a hit Istennek nevez, a történelem nyelvén úgy hívják: szabadság. Nem a szabadságnak valamilyen korszerűen és végesen alkalmazott formája, mert az ilyen szabadságot az alkalmazás szempontjai már mindig megkötik. Hanem az a szabadság, amelynek részleges alkalmazására minden ilyen korszerűen és szempontszerűen megkötött szabadság-forma kísérletet tesz: a teljes szabadság, az abszolút szabadság.”*¹⁴ És Tábor Béla, csakúgy, mint Dosztojevszkij,¹⁵ azt képviseli, hogy Krisztus alakja a személyiségnek ezt a teljes szabadságát állítja élő valóságként, s ezzel a történelem egyetlen értelmes céljaként és mértékeként élénk. Alapja az a biblikus mondat, hogy az ember Isten képmása. *„Az ember Isten képmása»: ez nem teológiai tétel, nem metafizikai tétel, nem művészi tétel, nem antropológiai tétel. Ez az ősforradalom. Az, hogy zsidóság és kereszténység egyaránt ebből nőttek ki, csak annak kifejezője, hogy minél magasabb érték-igénnyel lép fel egy szellemi akarat, annál közvetlenebbül nyeri táplálót nedvét ebből az ősforradalomból.”* A logikai szerkezet, s ezzel a szenvedés logikai szerkezete egy konfliktus, a szellem szintjére emelt konfliktus. *„Az emberi történelem alkatában rejlő konfliktus: a szabadságvágy és szabadságfélelem konfliktusa. Az ősforradalom kiemelte a szabadság igenlését az ösztönök sötéten kavargó világából, a vágy határozatlanságából és szabadságakarattá tette. Ezzel a tettel vált a történelem fordulópontjává. Mert azzal, hogy a szabadságvágy igenlését kiemelte az alakatlan vágy köréből és centrális igénnyé, centrális akarattá alakította, kiemelte az eddigi konfliktus síkjából is. Ettől a pillanattól fogva a történelem más síkon játszódik le. A vágy felelőtlenységével együtt a félelem felelőtlen-sége is megszűnt a történelem első arcvonalát jellemezni. A szabadságfélelem szabadságtagadássá hatványozva vonul most már harcba a szabadságakarattal ellen.”*¹⁶ És ha az akarat energizált logosz, akkor a szabadságakarattal és szabadságtagadás harcának szerkezete hatványozottan logikai szerkezetű: a logosz energizált szerkezete, a szellemi harc legmélyebb, centrális szintje. A logosz nem szünteti meg a kettőt, szabadságakarattal és szabadságtagadás harcát, de energizálja az előbbi. Így a szenvedést sem szünteti meg – az csak a megváltás pillanatában szűnik meg. Amit viszont tesz: egy pillanatra felgyújtja a teljes szabadság valóságának fényét, amiből, aminek megformált energiájából táplálkozhatunk, valóságunkat tágíthatjuk. A lehetetlen lehetlenségét aktuálisan áttörhetjük, a szenvedés méregfogát kihúzzhatjuk. *„Mikor az ősforradalom azt hirdette: az ember Isten képmása, ezzel azt hirdette, hogy az ember erre a teljes szabadságra született. Kifejezte az ember*

igényét a legnagyobb szabadságra.” A teljes szabadságra született, de nem szabadnak. Az utóbbi az „ősideológia, amely a valóságosan létező rabság leplezésére szolgál.” Az a szabadságakarát, amelyről itt szó van, „gyökerében éli át a meglevő rabságot és gyökerében jeleníti meg magának a kiharcolandó szabadságot. A krisztusi lépést az tette *ősforradalommá*, hogy 55 nem részlet-rabságokat és részlet-szabadságokat ragadott meg gyökérükben, hanem az oszthatatlan rabság gyökerét és az oszthatatlan szabadság gyökerét ragadta meg.” Ezért az egész történelem „aktuális patológiakuma” jelenik meg az alakjában: magában foglalja a legmélyebb szenvedést, és ennek a szenvedésnek – energizált – logikai szerkezete van. Konkrét példán látjuk, amit mondtunk: a logikai szerkezetet három mozzanat együtt határozza meg. A legmélyebb *szenvedés* és a legmélyebb *szomjúság polaritása* feszül benne, és így intéz kikerülhetetlen *kérdést* a történelmünkhez.

Ez a kérdés a legmagasabb létdimenzióntól a legalacsonyabbig egész valóságunkat átfogja, *egybefoglalja*. Tele van feszültséggel. És a kérdéssé transzformálni nem tudott feszültség az indulatok túlsúlyához és centrumomláshoz vezet.

De a kérdéstől áthatott, a kérdésből születő válaszban is ott a tendencia, hogy elfeledtesse a kérdést. A válaszok a hit pisztikusai számára a kérdést helyettesítő válaszokká válnak, elszakadnak a kérdéstől, a kérdés pillanatától, amelyből születtek (a dogma is addig élő, amíg nem szakad el a kérdéstől, amelyre válaszol), s ezáltal görcsés, ideológiává válnak. Így a legmagasabb igények elvesztik energiájukat, egyre alacsonyabb szintű igények és elsősre kevésbé ideologikus kérdéseik kerülnek a középpontba. Ennek a folyamatnak az „eredménye”, mintegy leszámítolása a polgári szemlélet minimalizmusa és gazdaságcentrikussága. Mindez a valóság története, nem *szükségszerű* története. „Az újkor nagy érdeme, hogy az egyén érdekeit reflektorfénybe állította”, és ez *logikus* ellenmozdulat lehetett volna arra, hogy a középkor folyamán a személyiségi létkör szimbólumai egyre jobban eloldódtak az egyéniségek konkrét valóságától, mintegy fölötte lebegtek, egyre kevésbé volt erejük kaput nyitni az individualizált létbe zárt valóságon. „Az egyén érdekeit nem kutatta a maga gazdagságában”. Már a középkorban kialakult egy ellentétes irány, amely eltökélten az individualitás (és a testi lét) felé fordult. Az újkor ezt az irányt tette – szintén egyoldalúan – kiindulópontjává, és az egyéneket összekötő személyes-közösségi érdekeket nem kutatta a maguk gazdagságában, az egyéni érdekeket nem követte azok személyiségi centrumáig.¹⁷

Fordulópontot csak az jelenthet, ha sikerül energikusan, az individualáció egész súlyát belesűrítve rákérdezni e folyamat *első lépésére*, az első, a

legmélyebb válaszok elszakadására a kérdéstől, a kérdés teljes pillanatától, amelyből születnek.¹⁸ Érzékenységelemzéseiben Tábor Béla erre a lépésre, s ezzel az ősz-szenvedés *genezisére* – „az aktuális patológiukum feltételére” – kérdez rá. Az individuáció őstörténetére.

56

¹ TÁBOR Béla, *Gondolkodás és szenvedés szövetsége*, Új Forrás, 2023/6, 8. Az első két bekezdés idézetei mind innen valók.

² Kierkegaard és Marx mindketten a szenvedélyt mint az igazságkutatás – s így az igazság – lényegéhez tartozót kérték számon Hegelen. Tábor Béla szerette idézni Marxnak azt a megállapítását, hogy a polgári világra a szenvedély nélküli igazságok és igazság nélküli szenvedélyek a jellemzők.

³ TÁBOR Béla, *Kísértés és bűn = Vajda Júlia*, szerk. KOZÁK Gyula, SOÓKY Andrea, Bp., Balassi, 2004, 219.

⁴ A könyv – a Rákosi-rendszerrel a szerzőjére zúduló nehézségek miatt – befejezetlen maradt. A kézirat őstörténeti kutatásainak eredményei – így a logosz energizálása mellett például vágy és akarat viszonyának elemzése, a polgári lét és történelem radikális kritikája, az értelem értelme, „a szó sugártörésének törvénye” – gondolkodásának és pneumatológiai gyakorlatának végig alapelemei maradtak, gyakran hivatkozott is rájuk. Ugyanakkor a kéziratot később csak befejezés és néhány más pont átdolgozása után adta volna ki, ám a kiadás lehetősége az 1948–1988 közötti évtizedekben fel sem merülhetett. Akkor sem került rá sor, amikor a nyolcvanas évek végén megnyiták a szabad publikációs lehetőségek. Ekkor ugyanis aktuális munkák kötötték le energiáit, így például a Szabó Lajosról írott nagy tanulmány (vö. TÁBOR Béla, *Személyiség és Logosz: Bevezető és kommentárok a valóság őstörténetéhez*, Bp., Balassi, 2003, 27–74.) és egy, az ezredforduló táján vajdó evidencia-váltásról szóló „őstörténeti” fejezet (ennek egy részlete *Anselmus istenbizonyítéka és Nietzsche istenkísértése* címen megjelent a Pannonthalmi Szemle 2010/4. számában).

⁵ A *Logosz és történelem* című kézirat *Bevezetés: A történelem Auschwitzban* című fejezetében. (Megjelenőben a Múlt és Jövő című folyóiratban.)

⁶ Ezt a pontot Tábor Béla is fontosnak tartotta: amit itt idézek, azt kis változtatásokkal beemelte a *Csütörtöki beszélgetések* során tartott egyik expozejába is (a beszélgetés többi résztvevője Hamvas Béla, Kemény Katalin, Szabó Lajos és Mándy Stefánia). Az expoze *Szellemi topológia* címen megjelent az említett *Személyiség és Logosz* című könyvben; lásd a 84–85. oldalt. A bekezdés idézetei *A történelem alatt* című fejezetből valók (megjelenőben ugyancsak a Múlt és Jövő című folyóiratban).

⁷ A pokol az alacsonyabb dimenziók szabadsága, mondja Schmitt Jenő Henrik. A *Szellemi topológiában* bővebben: „De náluk az energia »ohnmächtig« [...]. Az ellentmondást – erőtlenség – persze Schmittnél és Böhménél az isteni teremtés oldja fel, tehát az egész gondolati kör zárt volta, teljessége: a legelső dimenziót is a legfelső teremti, tehát végső fokon az energia is felülről jön. Így az alsóbb és felsőbb dimenziók energetikus viszonya náluk azokat a problémákat öleli fel, amelyek a bűnbeesettségből, az ember történelmi létéből, a teremtő Istentől a megváltó Istenig való kerülőútból adódnak”.

⁸ SZABÓ Lajos, *Szeminariumi előadások*, Bp., Typotex, 1997, I, 89.

⁹ Az elemzés egyelőre a világhálón érhető el: http://lajosszabo.com/TB/Tabor_bela_logosz_es_tortenelem_a_tudat_alatt_1_10a.pdf

¹⁰ TÁBOR Béla, *A szellemről = Személyiség és Logosz...*, i. m., 17–26.

¹¹ Ugyanakkor Lévinas a logoszt a polgári történelem filozófusainak logoszával azonosítja, másrészt figyelmen kívül hagyja, hogy akik mások arcáról le akarják törölni az isteni vonást, előbb saját arcukról számúzik.

¹² TÁBOR, *Gondolkodás és szenvedés szövetsége*, i. m., 6.

¹³ TÁBOR Béla, *A zsidóság két útja*, Bp., Pesti Szalon, 1990, 9.

¹⁴ „A teljes szabadság az, amely előtt minden korlát lehull: még a halál korláta is. De ez csak negatív meghatározása a szabadságnak. A pozitív meghatározás így hangzik: szabad az, akiben akadálytalanul működik a teljesség igényéből fakadó (tehát szabad) akarat és birtokában van mindazoknak a /belső/ képességeknek és /külső/ lehetőségeknek, amelyek e szabad akarat által kitűzött (tehát

értelmes) célok eléréséhez szükségesek. Ez a fogalmazás – a belső képességek és külső lehetőségek megkülönböztetésével – már a történelem nyelvén szól; a hit nyelve ezt a megkülönböztetést sem ismeri.”

¹⁵ Lásd a *Nagy inkvizitor* poémáját. Ugyanez a Dosztojevszkij máshol a logocentrizmust a $2 \times 2 = 4$ igazságváival azonosítva támadja.

¹⁶ „Ez nem jelenti azt, hogy a szabadságvágy és szabadságfélelem őskonfliktusa megszűnt mozgató erő lenni a történelemben. Azt jelenti, hogy a történelem új síkot kapott, hogy most már ez az új sík a történelem *első* síkja és *ezen a síkon kell eldőlnie* a történelem belső harcának. Ez az új történelem első arcvonala. E sík mögött továbbra is él a régi sík, mint a történelem belső harcának energia-rezervoárja. A szabadságvágy továbbra is él: helye a szabadságakarattal mögött van, amelyet energiájával táplál. A szabadságfélelem továbbra is: helye a szabadságtagadás mögött van, amelyet energiájával táplál. Minden értékakarattal mögött a vágy az akarat energiák gyűjtőmedencéje és minden értéktagadás mögött a félelem a tagadási energiák gyűjtőmedencéje.” „Értékakaratról” és „értéktagadásról” értelmesen csak azt figyelembe véve beszélhetünk, hogy egy értéket csak az, és csak úgy tud akarni, aki és ahogyan érzékeny rá. (Mint ahogy az egységes értékelés igénye magában foglalja, hogy értékelni csak azt tudom, amire érzékeny vagyok, az egész értékrendszerre való érzékenységet is beleértve. Akik ebben az igényben eleve hatalmi igény ideológiáját látják, azok minden érzékenység végső mozgatójának a nárcizmust vélik, félreértve érzékenység és nárcizmus viszonyát. Tábor Béla is a kettő közötti szoros kapcsolatból indul ki az érzékenységelemzéseiben, de arra jut, hogy az érzékenység a nárcisztikus görcs fellazítása és áttörése jegyében gyullad fel.) A nyelv maga implikálja, hogy ha értelmesen akarunk értékről és akaratról beszélni, akkor eleve érzékenység és akarat egységéből indulunk ki. Az itt közölt szövegek ebből az egységből kiindulva elemzik az érzékenységet mint energizált logoszt.

¹⁷ TÁBOR Béla, *A modern művészet és a szimbólum válsága*, Műhely, 2022/3, 12. Vö. Uő, *Egocentrikus materializmus = Személyiség és Logosz...*, i. m., 171–172.

¹⁸ „Lehet-e hát hogy az is megkövül / az első áldó mozdulat”. MÁNDY Stefánia, *Menhír* = M. S., *a kéz a kéz a hal*, Párizs, Magyar Műhely, 1970, 16.

Uj Forrás 2023/10 – Surányi László: „Olyan aktuális szenvedés, amelynek logikai szerkezete van”
Bevezető az *Érzékenység mint a logosz energizálása* című Tábor Béla-összeállítás elé

